

## Λόγος ψυχωφελής: Ο νους ομιλεί με την ψυχή. Επίσης λόγος περί απληστίας.

[Αφιερώματα](#) / [Άγιος Μάξιμος ο Γραικός](#) / [Ψηφιακή Βιβλιοθήκη](#)

[Άγιος Μάξιμος ο Γραικός](#)



### ΛΟΓΟΣ Α΄

Λόγος ψυχωφελής: Ο νους ομιλεί με την ψυχή.  
Επίσης λόγος περί απληστίας.

Γιατί, ψυχή μου αγαπημένη, λησμονούμε την δόξα και την ευδαιμονία των επουρανίων στεφάνων, με τους οποίους ο Χριστός, ο Βασιλεύς των πάντων, υπόσχεται να στεφανώσει όσους με ανδρεία ανθίστανται στους ασώματους εχθρούς; Γιατί δεν αφιερώνουμε τον νου μας σε εκείνον τον θείο σκοπό, για τον οποίο μας δημιούργησε ο Θεός κατ' εικόνα Του, αλλά σαν τα άλογα ζώα ξοδεύουμε ολόκληρη την ζωή μας ικανοποιώντας την γαστέρα μας; Γιατί, ψυχή μου, αφού είμαστε πλασμένοι για να κληρονομήσουμε τα επουράνια αγαθά, μένουμε απερίσκεπτα στα επίγεια; Εικόνα Θεού είμαστε, και επομένως πρέπει να επιδιώκουμε να αναχθούμε στο αρχέτυπο αγαθό. Να ξέρεις όμως ότι, τότε συμπεριφέρεσαι σύμφωνα με το Αρχέτυπό σου, με το οποίο πρέπει να ομοιωθείς πραγματικά, όταν επιμελώς και ως την τελευταία σου πνοή βαδίζεις στην ζωή

σου σύμφωνα με τις θείες εντολές Του· καθώς επίσης και όταν απαρνηθείς εντελώς τις εμπαθείς επιθυμίες της σάρκας και ξεριζώσεις από την καρδιά σου το ψέμα, τον δόλο και τον φθόνο. Ας αγαπήσουμε λοιπόν στο καθετί την αλήθεια, την δικαιοσύνη, την ακακία και τον αγιοπρεπή βίο. Διαφορετικά, ας μην ονομάζει κανείς τον εαυτό του εικόνα του Θεού, εφόσον δεν έχει αποκτήσει το κάλλος του Αρχετύπου.

Δημιουργηθήκαμε επάνω στην γη για να γίνουμε ζηλωτές του αθανάτου κάλλους και να συνομιλούμε μυστικά με τον Θεό. Οφείλουμε να γνωρίσουμε, ψυχή μου, το ύψος της δόξας μας, ώστε με την ανόητη συμπεριφορά μας, να μην μοιάσουμε με τα άλογα ζώα. Δεν θα έχουμε το ίδιο τέλος εμείς και αυτά, ψυχή μου, όπως δεν έχουμε την ίδια εικόνα. Αυτά σκύβουν πάντοτε προς τα κάτω και μέλημά τους είναι να γεμίζουν συνεχώς την κοιλιά τους με της γης την βλάστηση. Αντίθετα ο πάνσοφος Δημιουργός έπλασε με ύψιστο κάλλος, ψυχή μου, ακόμη και την μορφή του σώματός μας.

Δεν θα μιλήσω για τα άλλα χαρίσματά σου, ψυχή μου, με τα οποία κοσμήθηκες θεοπρεπώς και τα οποία μας φανερώνουν ξεκάθαρα ότι πατρίδα μας είναι ο Ουρανός και έτσι μπορούμε να καυχώμεθα ότι Πατέρα μας έχουμε τον ίδιο τον ύψιστο Θεό. Γι' αυτό πρέπει να προσπαθούμε να κατευθύνουμε τον νου μας υψηλά, όπου και ο Πατέρας μας και η κατοικία μας. Ο Ύψιστος μας αποκαλεί παιδιά Του. Γιατί όμως ως άνθρωποι χάνουμε την δόξα και απομακρυνόμαστε από την θεία ζωή[1]; Ας δοξάζουμε λοιπόν τον Ύψιστο στην γη, για να μας στολίσει με στεφάνους στον ουρανό. Ας δοξάζουμε τον Ύψιστο με όλη την καρδιά μας, με την αταλάντευτη τήρηση των εντολών Του· ας επιμένουμε με ζήλο στο δώρο της αιωνίας ζωής· ας μισήσουμε με όλη μας την καρδιά καθετί αισχρό και ας αποτινάξουμε από τον τράχηλό μας τον ζυγό της υποδουλώσεως στα πάθη· ας σταθούμε ψηλά στο στερέωμα της ελευθερίας, την οποία είχες λάβει ως δώρο, ψυχή μου, πριν περιπέσεις στην εξουσία του ολεθρίου δαίμονα, όταν, στερημένη από την αθάνατη δόξα σου, ομοιώθηκες με τα άλογα κτήνη[2]. Κάποτε γεύοσυν με θάρρος πρόσωπο με πρόσωπο τις θεϊκές συνομιλίες με τον Δημιουργό σου. Προσπάθησε λοιπόν να φθάσεις πάλι στην δόξα αυτή με το θεοπρεπές ήθος της ευσεβείας.

Πόσο χρόνο ακόμη, ψυχή μου, θα είμαστε δούλοι των σαρκικών ηδονών, το τέλος των οποίων είναι «το σκουλήκι που δεν πεθαίνει και το πυρ που δεν σβήνει»[3]; Έως πότε κυνηγώντας το υπαρκτό ως κάτι θετικό, θα γοητεύεται ο νους μας από δελεαστικές σκέψεις; Έως πότε θα αγαπάμε ακόρεστα το νόστιμο φαγητό, σαν να ήταν αυτό καθαυτό μία ατελείωτη ευδαιμονία; Έως πότε θα μας δελεάζει η κενή δόξα, θα μας ευχαριστεί το χρυσάφι και θα μας μολύνει η ακολασία; Ψυχή μου, η

παρούσα ζωή δεν είναι σταθερή, δεν έχει μέσα της τίποτα ορθό, είναι γεμάτη από στενοχώριες και ψεύδη. Η δόξα και η κάθε είδους καλοφαγία, ο πλούτος και η επιδίωξη της ομορφιάς περνούν σαν τα λουλούδια της άνοιξης και εξαφανίζονται. Να λοιπόν δοξάστηκες, έφαγες καλά, κατέκτησες ένδοξες νίκες, έζησες πολλές δεκαετίες· αλλά ύστερα από όλα αυτά τι; Τα σκουλήκια, η σήψη, η απαίσια δυσοσμία και τα ατελείωτα βάσανα της κολάσεως.

Τι όφελος από αυτά τα αγαθά μπορείς να περιμένεις, ψυχή μου, μετά τον θάνατο, αν μας περιμένει τέτοια καταστροφή; Μήπως δεν εξαφανίζονται όλα αυτά σαν όνειρο και καπνός; Μήπως δεν διασκορπίζονται σαν το φύσημα του αέρα; Αν και εσύ, ψυχή μου, έπεφτες μετά τον θάνατο σε ανυπαρξία σαν τα άλογα όντα και δεν επρόκειτο να απολογηθείς μπροστά στον Κριτή και Βασιλέα των πάντων για τις πράξεις και τις σκέψεις σου, τότε δεν θα ήταν αμαρτία η απόλαυση των εφήμερων αγαθών, επειδή η ζωή σου θα διαρκούσε μόνο ως τον τάφο. Εφόσον όμως δημιουργήθηκες αθάνατη, λογική, άφθαρτη εις τον αιώνα και κατ εικόνα Θεού, έχεις μέσα σου την γνώση των ιδιοτήτων του Αρχετύπου σου. Αυτή η γνώση σε κάνει να υπερτερείς από τα άλογα όντα και να είσαι κατά τον λόγο του Θεού, που όμως δεν τον ετήρησες όπως πρέπει, αγιοτάτη κατοικία του Υψίστου. Γι' αυτό και πρέπει να απορρίψεις καθετί που μετά τον θάνατο δεν θα σε ακολουθήσει, όπως τον πλούτο, τις κακές επιθυμίες, την αδηφαγία, την απόλαυση από τα ποτά, την εφήμερη δόξα, την οκνηρία, την υπερηφάνεια και το θράσος αυτής της ακόλαστης ζωής, καθώς και όλην αυτήν την ματαιότητα, και να επιζητήσεις τις αντίθετες προς αυτά αρετές. Έχοντας ως αλάνθαστη διδασκαλία τον φόβο του Θεού, με θερμότατο ζήλο και νηφάλια πάντοτε σκέψη να ακολουθείς το θείο σου Αρχέτυπο.

**1. Ψαλμ. 81,6-7.**

**2. Ψαλμ. 48,21.**

**3. Μάρκ. 9,44.**

**4. Βλ. Ψαλμ. 62,6.**

[page\_end]

Αν πράγματι επιθυμείς να αξιωθείς της θείας Του δόξας και να γευθείς την λαμπρή μακαριότητα της νοητής ομορφιάς και να ονομάζεσαι δούλη του ουράνιου Πατέρα, τότε να στρέφεις αδιάκοπα προς τον Βασιλέα σου Ιησού και να προσεύχεσαι σε Αυτόν. Και με την γη, την οποία δεν επισκέπτονται οι κακές και άλογες σκέψεις, δηλαδή με την σάρκα την εξαντλημένη από την ξηροφαγία και την εξαγνισμένη από τα πάθη, να παρουσιάζεις, ψυχή, στον βασιλεύοντα εν υψίστοις, για να δεις την θεία δόξα Του όπως ψάλλει ο θεόπνευστος ψαλμωδός, και τότε «ως εκ

στέατος και πιότητος εμπλησθήσεται η ψυχή σου, και χείλη αγαλλιάσεως αινέσει το στόμα σου»[4], ενώ τα ολέθρια δαιμόνια, που ζητούν πάντοτε την καταστροφή σου, «εις μάτην εξήτησαν την ψυχήν σου, εισελεύσονται εις τα κατώτατα της γης. Παραδοθήσονται εις χείρας ρομφαίας»[5].

Να μην προτιμάς απερίσκεπτα, ψυχή μου, τα φθαρτά από τα αιώνια ουράνια αγαθά, για να μην πάθεις αυτό που είπε ο Μαιονίδας[6] Όμηρος: «Ο ανόητος τότε συνέρχεται, όταν πάσχει από δεινά και δεν έχει την δυνατότητα να βοηθήσει τον εαυτό του». Η επίτευξη της αρετής πρέπει να γίνει σε αυτήν την ζωή, εδώ όπου άλλοτε πάθαμε την φοβερή πτώση και όπου πάντοτε στέκονται αντιμέτωποι ενώπιόν μας οι εχθροί, με τους οποίους, αν πολεμήσουμε ανδρείως, θα φθάσουμε με χαρά στην ωραία πατρίδα μας, στον παράδεισο που έκτισε ο Θεός. Κύριος σκοπός μας πρέπει να είναι πάντοτε ένας και μόνος· να εργαζόμαστε με χαρά ως τον θάνατό μας για την δόξα του Θεού. Αυτόν τον καλό άθλο ορίζει Εκείνος, που ο ίδιος είναι δωρητής και φύλακας της ζωής. Εκείνο που όντως αποτελεί την μόνη και γλυκύτερη αγαλλίαση είναι να ζει στην καρδιά μας η θεία αγαθότητα. Η αλάνθαστη και σταθερή πίστη συνίσταται στο να εκφράζουμε την ελπίδα μας κάνοντας καλές πράξεις. Μετά τον θάνατό μας μας ακολουθεί συνήθως η περιουσία που αποκτήθηκε χάρη στον ζήλο μας για τις θείες αρετές. Η μόνη σοφία και αληθινή τέχνη είναι να νικούμε πάντοτε τα ανόητα πάθη μας. Υπάρχει ένας μόνο αληθινός πλούτος, ο πνευματικός, που χαρίζει ο Βασιλέας Χριστός στους φίλους Του. Όλα τα άλλα δεν είναι σοβαρά και ευφραίνουν μόνο προσωρινά την καρδιά, αλλά έπειτα ακολουθούν τα αιώνια βάσανα της κολάσεως.

Ας μη μας παραπλανήσουν λοιπόν, ψυχή μου, τα μάταια σοφίσματα των δούλων της σάρκας, αλλά ας διάγουμε με μεγάλο ζήλο απαθή ζωή με σωφροσύνη και αξιοπρέπεια. Ένας καθρέπτης καλυμμένος με παχύ στρώμα σκόνης δεν μπορεί να υποδεχθεί την λάμψη του ήλιου και η σοφή ψυχή που υποδουλώθηκε στα αισχρά σαρκικά πάθη δεν δέχεται τις ακτίνες του ανεσπέρου φωτός. Έτσι η στερημένη από το φως ψυχή δεν διαφέρει σε τίποτα από τα άλογα ζώα, επειδή η ομορφιά της δεν προέρχεται από τον θερμό ζήλο της προς τον Θεό. Αυτό, ψυχή μου, πρέπει να επιδιώκουμε με όλη την καρδιά μας, επειδή όλα τα άλλα που υπάρχουν στην γη είναι σάπια και ψεύτικα, μάταια και φευγαλέα. Όπως είναι αταίριαστο να υφαίνει κανείς μαλλί σε χρυσό αργαλειό η να διακοσμήει χρυσή εικόνα με χαλκό, έτσι είναι αισχρό για όσους φέρουν το όνομα του Χριστού να μιαίνουν το σώμα τους με τα ολέθρια πάθη της σάρκας.

Ο Χριστός είναι Βασιλέας πάναγνος, πάγκαλος και πανάγιος, και όσοι Τον ακολουθούν άγιοι επίσης. Όσοι πάλι δεν είναι, μοιάζουν με εκείνους που κυνηγούν ματαίως ένα κοπάδι υσιπετών αετών, και κανείς από αυτούς που δεν έχουν

αγιότητα δεν θα δει τον Θεό, όπως σαφώς εκήρυξε ο απόστολος Παύλος[7].

Γι' αυτό ας σπεύσουμε, ψυχή μου, να γνωρίσουμε τον εαυτό μας και να αποκτήσουμε φρόνηση, ταιριαστή στην φύση μας, χωρίς να βυθιστούμε στον ύπνο και την οκνηρία, λες και ταξιδεύουμε ξέγνοιαστοι στην γαληνεμένη θάλασσα. Για οδύνες και αγώνες προορίστηκες από τον Ύψιστο, να πολεμάς εχθρούς αοράτους· και σε αναμένει δόξα ή τιμωρία ανάλογα με το αν πολεμάς με ανδρεία ή αν βγαίνεις ηττημένος. Αν αποδειχθείς ανδρεία, θα κερδίσεις την αθανασία και ακόμη και τον ουρανό με όλους τους κατοίκους του, και θα είσαι αγαπημένο τέκνο του υψίστου Θεού γευόμενη την μεγάλη σοφία του Πατέρα σου. Τι ωραίες τιμές φυλάσσονται για σένα, ψυχή μου, αν νικήσεις! Αν έχεις σωφροσύνη, τότε μη σταματάς να τις επιδιώκεις. Αν όμως ηττηθείς, τότε σε περιμένουν φοβερά βάσανα και αρρώστιες και το αιώνιο πυρ[8] που καίει τους ασεβείς. Εκεί υπάρχει κλαυθμός και βρυγμός των οδόντων[9], το φοβερό σκουλήκι που δαγκώνει ασταμάτητα[10]. Εκεί, στα έγκατα της κολάσεως, υπάρχει μόνο σκοτάδι ζοφερό και νύχτα ατελείωτη από την οποία δεν έχουν καμιά ελπίδα να βγουν όσοι καταδικαστούν σύμφωνα με την δίκαιη κρίση του Θεού.

Ποιός όμως, ψυχή μου, έχει ετοιμάσει για εσένα και το ένα και το άλλο; Δεν είναι Αυτός, του οποίου ένα νεύμα σείει όλη την γη ως τα θεμέλιά της και ταράσσει τις θάλασσες με ισχυρούς θυελλώδεις ανέμους; Ποιός κρατεί και περιφέρει τα πάντα στο χέρι του εκτός από τον Θεό; Αυτός με τις αγαθές και τις απαλές πνοές του Αγίου Πνεύματος και με τους απαίδευτους αποστόλους διασκόρπισε τους μαινομένους σαν θύελλα λόγους των ρητόρων και τα βλαβερά φιλοσοφικά διδάγματα τους. Αυτός διέλυσε σαν ιστό αράχνης την κακοποιό και ολέθρια δαιμονική ομορφιά που λατρευόταν ως τότε σε όλη την οικουμένη. Ο Βασιλέας Χριστός, ο μόνος φοβερός και ισχυρός Θεός, που έχει εξουσία ζωής και θανάτου, αυτός ξαφνικά εξανέμιση τον πυκνό και σκοτεινό καπνό της αθείας, βάζοντας στον νου των ανθρώπων τα διδάγματα της αληθινής θεολογίας και τα όντως μυστήρια. Αν όμως λόγω των αμαρτιών σου δεν υπακούσεις, άσωτη, στα αληθινά και θεία λόγια του Κυρίου σου, τότε ας πάρεις ως οδηγούς στην γνώση της αλήθειας ακόμη και τους θύραθεν σοφούς, οι οποίοι μιλούν για τα ίδια ζητήματα. Ουδείς θα σε μεμφθεί ακόμη κι αν χρησιμοποιήσεις καυτερό σκόρδο για να καθαρίσεις τον βαθύτερο πόνο του στομάχου, αρκεί η δράση του να μην είναι πολύ ισχυρή και να μην προκαλέσει τον θάνατο.

**5. Βλ. Ψαλμ. 62,10-11.**

**6. Μαιονίδας καλείται ο γιος του Μαίονος ή εκείνος που γεννήθηκε στη**

## **Μαιονία (αρχαία Λυδία) της Μικράς Ασίας.**

**7. Πρβλ. εβρ. 12,14.**

**8. Πρβλ. Ματθ. 18,8. 25,41.**

**9. Πρβλ. Ματθ. 8,12. 13,42,50. 22,13. 24,51. 25,30. Λουκ. 13,28.**

**10. Πρβλ. Μάρκ. 9,4.**

[page\_end]

Κατάλαβε λοιπόν, αν ορθοφρονείς, τι εννοώ με τα λόγια μου. Μην σε παραπλανά ο ψυχοκτόνος όφιος, ο οποίος διαβεβαιώνει πως δεν θα κριθούν εκ των πράξεων τους οι άνθρωποι και πως ο Κύριος δεν ενδιαφέρεται για τις αμαρτίες της νεότητάς σου και είναι αδύνατο να ζητήσει από όλους ανεξαιρέτως την αθωότητα. Αυτή, ψυχή μου, είναι σκέψη επικίνδυνη. Είναι η πλάνη του κακοβούλου όφεως που θέλει να σε κατεβάσει μαζί του στα βάθη της κολάσεως. Μην ακούς τις συμβουλές του, αλλά μείνε σταθερή και ακλόνητη στην πίστη σου και κράτησε τον θείο φόβο διώχνοντας κάθε απιστία από την καρδιά σου. Υπάρχει ο δίκαιος οφθαλμός που βλέπει και ελέγχει τα πάντα[11], όπως διδάσκουν τα κείμενα των αρχαίων. Αν όμως κανένας άλλος αληθινός λόγος και κανένας νους δεν μπορούν να σε αναγκάσουν να περιμένεις την μέλλουσα Κρίση, τότε ας σε πείσει τουλάχιστον ο πολυμήχανος Οδυσσέας που κατέβηκε στον Άδη και είδε στα Ηλύσια Πεδία τους δικαίους να φωτίζονται πάντοτε από ένα όμορφο φως, ενώ τους άλλους να βασανίζονται χωρίς έλεος[12]. Ας σε πείσουν ο Μίνωας και ο Ραδάμανθους, οι μυθικοί αυτοί κριτές του Άδη[13], καθώς και τα πύρινα ποτάμια, ο Αχέροντας και ο Κωκυτός[14], στα οποία καταδικάζονταν όλοι οι παράνομοι για τις ατιμίες τους.

Σκέψου επίσης με σωφροσύνη, γιατί ο Κύριος σε στόλισε με θεία χαρίσματα, όπως την αθανασία, τον νου, το δώρο του λόγου, την σωφροσύνη και την ελευθερία της βουλήσεως, και σε απομακρύνει από το κακό με τον φόβο των βασάνων, αν δεν προόριζε για την ανδρεία σου βραβείο και στεφάνους, ενώ για την αμέλειά σου καταδίκη και βασάνους. Να ξέρεις ότι ακόμη και οι ίδιοι οι άνθρωποι δεν γράφουν απλώς τους νόμους τους και δεν ωθούν σε αγώνες και ένδοξες τιμές τους πολίτες, αλλά αποδίδουν, πράγματι, τιμή και δόξα σε όσους αγωνίζονται, ενώ τιμωρούν όσους ποδοπατούν τον νόμο. Αν οι άνθρωποι ενδιαφέρονται τόσο πολύ για την κατά κόσμον αλήθεια και την σοφία, τότε πως πρέπει, ψυχή μου, να ενδιαφερόμαστε για όσα αναφέρονται στον Θεό; Αυτός είναι η μόνη αγαθότητα, σοφία και αλήθεια. Ο Ύψιστος είναι ισχυρός και δημιούργησε τα πάντα με την σοφία Του και κυβερνά με μέτρα πολύ δίκαια. Και εσένα, ψυχή μου, σε στόλισε περισσότερο από όλα τα δημιουργήματα που υπάρχουν στην γη. Σε πλούτισε με θεία χαρίσματα, για να μιμείσαι πάντοτε την θεία αγαθότητά Του, ακολουθώντας την ορθή λογική και τον νου. Να μισήσεις λοιπόν κάθε κακία και να τιμάς πάντοτε

ψάλλοντας τον Δημιουργό σου ακολουθώντας Αυτόν στην ευθεία οδό. Αποκλείεται Αυτός να αφήσει χωρίς βραβείο την αρετή σου ούτε όμως και τις κακές πράξεις σου χωρίς τιμωρία.

Όπως είναι φυσικό στην φωτιά να ζεσταίνει και στο φως να λάμπει, έτσι είναι φυσικό και στον Θεό να ανταποδίδει στον καθένα ανάλογα με τις πράξεις του. Ας υποθέσουμε, ψυχή μου, ότι στον Θεό υπάρχει η αγάπη, έστω και σε εκείνον τον βαθμό που την έχουν και οι επίγειοι άρχοντες, που δεν αδιαφορούν για τις παραβάσεις των υφισταμένων τους, αλλά τους τιμωρούν αλύπητα, ενώ τιμούν όσους μαθαίνουν ότι διάγουν καλή ζωή, έστω και αν είναι ξένοι. Και εσύ επαινείς τους επιγείους άρχοντες, όταν τιμωρούν το κακό και τιμούν την αρετή. Άρα, είναι δυνατό να θεωρείς ότι Αυτός, που κατά την ουσία Του είναι η ίδια η αλήθεια, ο πλούτος της γενναιοδωρίας και η μόνη αγαθότητα, δεν χαίρεται για τις καλές και δίκαιες πράξεις και δεν τιμωρεί την κακία των υπερηφάνων; Αν έτσι σκέπτεσαι, τότε θα είσαι η πιο ανόητη από όλους τους ανθρώπους και δεν θα διαφέρεις καθόλου από τα άλογα ζώα.

Απόστρεψε λοιπόν την σκέψη σου από τέτοιους αισχρούς λογισμούς και υποτάξου στους νόμους της ευσεβείας. Επειδή έχεις απέναντί σου πολλούς αοράτους εχθρούς, να είσαι πάντοτε νηφάλια και να φυλάγεις από τις ολέθριες επιθέσεις τους, γνωρίζον-τας ότι η απόκτηση του Παραδείσου είναι ζήτημα ζωής η θανάτου. Διώξε από μέσα σου κάθε οκνηρία, γνωρίζοντας ότι έχεις ως μάρτυρα των έργων σου τον Χριστό, τον Θεό, ο οποίος από ψηλά σου απλώνει με φιλανθρωπία το ισχυρό Του χέρι, για να σε βοηθήσει. Να ξέρεις επίσης ότι και οι πανάγιες ουράνιες δυνάμεις σε βοηθούν πρόθυμα στα έργα σου εναντίον των τρομερών εχθρών, των ολέθριων δαιμόνων που προσπαθούν ασταμάτητα να σου στερήσουν την αιώνια ζωή. Ψυχή μου, πόσο ωραίος, ευεργετικός και μεγάλος είναι ο άθλος των ιερών έργων σου! Ο αγώνας σου δεν αφορά απλά την εφήμερη ζωή η τον θάνατο. Στο τέλος η θα λάβεις με τιμή την θέση σου στον ουρανό η θα φυλακισθείς στα σκοτεινά τάρταρα και στα αιώνια βάσανα.

**11. Πρβλ. ΜΕΝΑΝΔΡΟΥ, Γνώμαι μονόστιχοι, 179, έκδ. A. Meineke, Fragmenta comicorum Graecorum, Editio minor, Pars II, Berolini 1847, σ. 1047. «Έστι Δίκης οφθαλμός ος τα πάνθ' ορά».**

**12. ΟΜΗΡΟΥ, Οδύσσεια, λ. 1-331, 385-640.**

**13. Ο βασιλιάς της Κρήτης Μίνως και ο αντιπρόσωπός του στην διοίκηση Ραδάμανθους, επειδή άσκησαν στον επίγειο βίο τους με υποδειγματικό τρόπο την δικαιοσύνη, αξιώθηκαν μετά θάνατον νά γίνουν αρχιδικαστές**

των νεκρών στον Άδη. Πρβλ. ΟΜΗΡΟΥ, Οδύσσεια λ. 568-571.

**14. Κατά την μυθολογία, στον Άδη κυλούν μελαγχολικά τα νερά τους τρία ποτάμια, ο Αχέρωντας (ποτάμι των στεναγμών), η Στυξ (στυγερό ποτάμι) και ο Κωκυτός (ποτάμι των θρήνων). Κάποιοι μιλούν για ένα τέταρτο ποτάμι, τον Πυριφλεγέθοντα, στην κοίτη του οποίου κυλούν φλόγες αντί για νερό. Βλ. Ν. ΠΑΠΑΧΑΤΖΗ, «Άδης», Εκδοτικής Αθηνών Εκπαιδευτική Ελληνική Εγκυκλοπαίδεια 20 (1989), 303.**

[page\_end]

Διώξε λοιπόν από την καρδιά σου κάθε κενή σκέψη, για να σταθείς με θάρρος, οπλισμένη με εκείνα τα θεία όπλα, με τα οποία σε οπλίζει ο απόστολος Παύλος, ενθαρρύνοντάς σε στον αγώνα με τους άορατους εχθρούς. Λάβε αντί για πανοπλία την αλάνθαστη πίστη, αντί για ασπίδα την ελπίδα, αντί για κράνος την ατελείωτη αγάπη προς τον Θεό[15], αντί για ξίφος τον λόγο Του, τον οποίο προσφέρουν σε εσένα τα ουράνια θεόπνευστα βιβλία, που είναι γραμμένα με το πυρ του Αγίου Πνεύματος, του Παρακλήτου[16]. Πρόσθεσε σε αυτά την αγνή και αδιάλειπτη προσευχή, καθώς και το χαλινάρι στην μαινόμενη σάρκα που είναι η λιτή τροφή. Να ξέρεις ότι ο Θεός αγαπά την αγνή προσευχή, που πάντοτε εισακούεται. Είναι εκείνη που ανάβει στην καρδιά την ιερή κατάνυξη χάρη στο καταλυτικό για τα πάθη κάρβουνο της ταπεινοφροσύνης. Ο νους ανεβάζει κατευθείαν αυτήν την προσευχή στην ουράνια πύλη. Και όταν την ανεβάσει εκεί, την αποθέτει μπροστά στους ουρανίους θρόνους. Η καρδιά μοιάζει, ψυχή μου, με εύηχη κιθάρα, ο νους με επιδέξιο καλλιτέχνη μουσικών ασμάτων, η γλώσσα με την πένα που χτυπάει τις χορδές και τα εύηχα χείλη με τις ίδιες τις χορδές. Και εσύ, ικετεύοντας τον φοβερό Κριτή, αν θέλεις να προσφέρεις στον Βασιλέα ευάρεστη ψαλμωδία και με αυτήν να Τον ευχαριστήσεις, πρόσεχε να ταιριάζουν όλα αυτά μεταξύ τους. Γι' αυτό, η γλώσσα και τα χείλη πρέπει να ψάλλουν αρμονικά παν-τοτε θεϊκούς ψαλμούς στον Βασιλέα των όλων. Και η καρδιά να συμπράττει, παλλόμενη και φλεγόμενη ολόκληρη από την θεία φλόγα, οι δε οφθαλμοί με διαυγείς ποταμούς δακρύων να καθαρίζουν από το μίasma την γήινη φύση σου, ενώ ο νους που μεταφέρεται στον ουρανό, αφού περάσει όλα τα άστρα, να προσπέσει στα πόδια του Βασιλέως των πάντων. Έτσι, ψυχή μου, θα φανείς ωραία και ευπρόσδεκτη θυσία στον Βασιλέα των πάντων.

Να μισήσεις την απληστία, η οποία είναι αιτία της καταστροφής της ψυχής. Να αγαπήσεις την απέριτη ενδυμασία, την λιτή τροφή και την ιερή αγρυπνία, την μητέρα της σωφροσύνης. Αγρυπνία εννοώ εκείνη, με την οποία η ψυχή φωτίζεται από την μελέτη βιβλίων και ευφραίνεται πολύ με την αγία προσευχή. Να συγκρατείς με γερό χαλινάρι την θρασεία γλώσσα, επιβάλλον-τας της μέτρο και



στην ομιλία και στην σιωπή, έτσι ώστε να λες μόνο αυτό που εξυπηρετεί την δόξα του Θεού και δίνει πνευματική χάρη στους ακροατές. Πάνω από όλα αυτά όμως, να αγαπήσεις την σιωπή και να φοβάσαι την αμαρτωλή άβυσσο, προς την οποία σε τραβά η αχαλίνωτη γλώσσα σου. Να ασκείσαι συνεχώς στην ανάγνωση των θεοπνευστων βιβλίων, για να αυξάνει πάντοτε μέσα σου η θεία αγάπη, την οποία θα αντλείς, ψυχή μου, άφθονα, αν κρατήσεις στην σκέψη σου τις ιερές διδασκαλίες τους και αν εκτελείς πάντοτε με κάθε επιμέλεια πράξεις προς δόξαν του Υψίστου και όχι προς δόξαν των επιγείων.

Βλέπω πως είσαι φοβερά άρρωστη από κενοδοξία και φοβούμαι πολύ την ματαιοδοξία σου. Γιατί προσπαθείς με τόση μανία να αποκτήσεις την κενή ανθρώπινη δόξα και την κυνηγάς με όλους τους δυνατούς τρόπους; Τι όφελος, πες μου, ελπίζεις να αποκτήσεις από αυτήν στην παρούσα ζωή η στην μέλλουσα; Αντίθετα, αν σκεφθείς σοβαρά, θα βρεις ότι μέσα της κρύβεται η αιτία μεγάλων κακών. Η κενοδοξία γεννά φοβερές φιλονικίες και εχθρότητες στους ανθρώπους, τον ολέθριο φθόνο και τις κολακείες. Τα λόγια και οι πράξεις αυτών που επιθυμούν να κολακεύουν τους πάντες είναι διαποτισμένα με δόλο. Αν όμως δεν καταφέρουν να φθάσουν στην δόξα, διαλύονται από την στενοχώρια της καρδιάς τους. Όταν μάλιστα δουν ότι την έφθασε κάποιος άλλος, τον φθονούν και τον εχθρεύονται με κάθε τρόπο και δεν παύουν την έχθρα τους μέχρι να του στερήσουν αυτήν την δόξα. Αν όμως δεν μπορούν να το καταφέρουν, στρέφονται σε κρυφές συκοφαντίες και σκέπτονται πλέον, πως να στερήσουν από τον άλλο και αυτήν την ζωή. Η επιθυμία της δόξας που δεν μπορούν να κατακτήσουν γεννά τον φθόνο και από τον φθόνο γεννιέται πλήθος από καταστροφικές συνέπειες. Τον φθόνο τον γεννά η φοβερή υπερηφάνεια, και μητέρα της είναι η περιφρόνηση των ιερών εντολών, καθώς και η αφροσύνη που γίνεται αιτία κάθε κακού γενικά και μπορεί να καταστρέψει ολόκληρους λαούς. Κατάλαβες λοιπόν για ποιά κακά γίνεται αιτία η κενοδοξία σου; Να την αποφεύγεις, ψυχή μου! Να επιδιώκεις ασταμάτητα με όλη την καρδιά σου την αιώνια δόξα, σύμφωνα με την εντολή του Κυρίου.

Ψυχή μου, να μην θεωρείς τίποτε πιο τίμιο και πιο αξιοζήλευτο από την αγάπη του Θεού, επειδή αυτή συνήθως αγιάζει τον άνθρωπο, ο οποίος εμφανίζεται στους αντιπάλους του δεινός, ισχυρός και ανίκητος αγωνιστής. Να δεθείς με τον Ιησού με φλογερή αγάπη, όπως συνδέεται κάποιος με τον αγαπημένο του πατέρα. Να Τον φοβάσαι όμως ως τον Κύριό σου και να σπεύδεις να εκτελείς όλες τις εντολές Του ως σώφρων δούλος. Με κανένα τρόπο αυτό που επιθυμεί ο Θεός δεν μπορεί να παραμείνει πολύ χρόνο στην καρδιά που την έχει κυριεύσει η οκνηρία, αλλά αναπηδάει σαν σκληρή πέτρα αφήνοντας το εσωτερικό της χωρίς φως. Γέμισε τον εαυτό σου με το θείο πυρ του Παρακλήτου και πρόσφερε τον θυσία στον ζώντα Θεό. Ο μοναχικός βίος, ψυχή μου, μοιάζει με το χωράφι, όπου σπέρνεται σιτάρι και

χρειάζεται πολύ κόπο. Αν θέλεις να φέρει πολύκαρπα στάχυα και όχι αγκάθια και διάφορα τριβόλια που γίνονται τροφή για τα ζώα, να είσαι νηφάλια και να επιδιώκεις να αποδώσεις στον Κύριό σου καρπούς εκατον-ταπλασίους η εξηκονταπλασίους η τριακονταπλασίους. Το ίδιο ζητά και από τους εγγάμους.

**15. Πρβλ. Α΄ Κορ. 13,13.**

**16. Πρβλ. Εφ. 6,17.**

[page\_and]

Να προσπαθήσεις λοιπόν να γίνεις για τον ουράνιο γεωργό σου γη αγαθή και όχι πέτρα ούτε δρόμος ούτε αγκάθι, για να μην σε κατακλέψουν λόγω της σκηνής σου τα βλαβερά πουλιά που κλέβουν τον σπόρο από την καρδιά σου[17]. Και να φροντίζεις να μην ξεραθεί γρήγορα ο σπόρος αυτός από τον καύσωνα των θλιβερών περιστάσεων, πριν ριζώσει στα βάθη της καρδιάς σου και να μην καταπλακωθεί από τις μέριμνες της παρούσης ζωής σαν αγκάθι, χωρίς να δώσει ουράνιο καρπό. Φρόντιζε να είναι τα μάτια σου συνεχώς στραμμένα προς την γη, ενώ η σκέψη να υψώνεται εκεί, όπου οι θείες τάξεις των Αγγέλων δοξολογούν τον Χριστό μαζί με τον άναρχο Πατέρα Του και το πανάγαθο Πνεύμα, την δημιουργική, υπεράρχεια, ζωοποιό Τριάδα. Να αποφεύγεις, όσο έχεις δύναμη, να ακούς απρεπείς λέξεις και κάθε άνομο λόγο, γιατί είναι πιο κοφτερός από κάθε μαχαίρι και με αυτόν ο εχθρός δια της αναμνήσεως πληγώνει την καρδιά σου. Βάλε το χέρι σου επάνω στο άροτρο των ευαγγελικών εντολών και πρόσεχε να μην γυρίσεις πίσω. Να επιδιώκεις με σπουδή πάντοτε την τιμή του ουρανού αξιώματος, λησμονώντας τα προηγούμενα έργα σου και επιζητώντας τους μελλοντικούς αγώνες, μέχρις ότου σε αποκόψει από αυτήν την ζωή το δρεπάνι του θανάτου. Βάδιζε τον στενό δρόμο με βήμα πλατύ, για να αξιωθείς να φθάσεις στην ευρύχωρη ουράνια πατρίδα. Πρόσεχε πάντοτε την χοάνη του λάρυγγά σου, για να μην σε ρίξει στον αναταραγμένο βυθό της λαιμαργίας. Προσπάθησε να ξεριζώσεις από την καρδιά σου κάθε εμπαθή επιθυμία που ευχαριστεί την σάρκα και αντιθέτως πίκραίνει την με σκληρή ζωή, περιφρονώντας καθετί που την γλυκαίνει. Μην ξεχνάς ότι είσαι δεμένη με το φοβερό θηρίο της λαιμαργίας, που μαίνεται εναντίον σου και ασταμάτητα βρυχάται. Προσπάθησε πάντοτε να δαμάσεις τις ψυχοκτόνες επιθυμίες του με νηστεία και απόλυτη πτωχεία. Επειδή τα ευχάριστα ποτά, τα νόστιμα φαγητά, τα μαλακά στρώματα και ο πολύωρος ύπνος αναστατώνουν αυτό το θηρίο, απόφυγέ τα. Αν πράγματι θέλεις να δαμάσεις την μανία του, κάνε το ταξίδι της ζωής σου με λιτότητα και πάντοτε με ελαφρύ στομάχι, προσευχόμενος στον Χριστό.

Να θεωρείς την παρούσα ζωή εξορία, στην οποία καταδικάστηκες για την παράβασή σου. Έχασες το προνόμιο να είσαι εργάτρια του κήπου του Παραδείσου, επειδή δεν φοβήθηκες την απειλή του θανάτου σε περίπτωση που θα γευόσουν τον απαγορευμένο καρπό. Όπως λέγει η εντολή του Χριστού, όπου και αν είναι ο Θεός, ο ίδιος ο Κύριος, εκεί θα είσαι και εσύ γευόμενη την θεία δόξα Του[18]. Φύλαξε τον εαυτό σου και μην πέφτεις ανόητα στην αδηφαγία και την οινοποσία, κατά τον χρόνο που σου όρισε ο Θεός για την ίαση της ψυχής σου, έτσι ώστε να μην πέσεις στο φοβερό σκοτάδι αλλά στο ανέσπερο φως.

Θα έχεις ακούσει ότι οι κατοικούντες εν ουρανοίς χαίρονται περισσότερο για έναν

μετανοήσαντα αμαρτωλό παρά για ενενήν-τα εννέα εναρέτους[19]. Δεν είναι μάταιη αυτή η υπόσχεση του Χριστού και μας βοηθάει να κατανοήσουμε με απόλυτη σαφήνεια την θεία ευσπλαχνία του Κυρίου για το ανθρώπινο γένος. Να προσπαθείς λοιπόν πάντοτε, εκτελώντας τις εντολές Του, να ευφραίνεις τα πρόσωπα των Αγγέλων και να μην κάνεις με άνομες πράξεις να χαίρονται τα απαίσια και μισάνθρωπα τάγματα των ολεθρίων δαιμόνων. Όπως με την σωτηρία σου χαίρονται οι άγιοι Άγγελοι, έτσι και με την καταστροφή σου ευφραίνονται τα κακά δαιμόνια. Μοιάζεις σε όλα, ψυχή μου, με το πλοίο που διασχίζει την θάλασσα και το δέρνουν διάφοροι φοβεροί άνεμοι που προσπαθούν να σε γκρεμίσουν στα βάθη της κολάσεως και να σε παραδώσουν στο πυρ το εξώτερον[20]. Φρόντιζε λοιπόν να ταξιδεύεις πάντοτε με γαλήνιους δροσερούς ανέμους, δηλαδή με την καθοδήγηση του Αγίου Πνεύματος. Αυτό μόνο να βλέπεις και Αυτό μόνο να ακούς, με Αυτό να γεμίζεις τα νοητά πανιά σου, με Αυτό να στηρίζεις τον ακλόνητο ιστό της καρδιάς σου, για να φθάσεις χωρίς απώλειες στο ουράνιο λιμάνι, διατηρώντας αλώβητο όλο τον πλούτο των αρετών σου.

Να φυλάς στην απλότητα τον λύχνο του σώματός σου, ώστε να είναι πάντοτε φωτεινός, καταυγασμένος από το φως το απρόσιτο. Αλλιώς το φυσικό φως που ζει μέσα σου θα μετατραπεί, λόγω της αμελείας και της απληστίας σου, σε φοβερό σκοτάδι και θα σε ρίξει στο αδιαπέραστο σκότος, όπου υπάρχει ο βρυγμός των οδόντων και δάκρυα ατελείωτα[21]. Να αποκτήσεις τον θεόσταλτο πλούτο των δακρύων, στα οποία ο Βασιλέας Χριστός δείχνει αμέσως έλεος. Να αποκτήσεις υπομονή, αυτήν την ακλόνητη στάση της ψυχής απέναντι στις δυστυχίες που σου επιτίθενται, ώστε να μην πέσεις ούτε όταν σε βρει η θύελλα των κακών πειρασμών. Να ξέρεις ότι δεν θα στεφανωθεί όποιος δεν αγωνίζεται δίκαια. Να αποφύγεις να μοιάσεις με τον άφρονα Φαρισαίο μη κατακρίνοντας τον πλησίον σου[22]. Βλέπε πάντα την δοκό που βρίσκεται στον οφθαλμό σου[23], το ασήκωτο βάρος δηλαδή των αδυναμιών σου. Πάντα φρόντιζε να μην μοιάσεις του Φαρισαίου και λογάριαζε τον εαυτό σου ως σκυλί ακάθαρμο έχοντας ταπείνωση με τους ανθρώπους, όχι μόνο στα λόγια αλλά και στην καρδιά σου. Μην επιτρέπεις στον εαυτό σου να εξετάζει το καρφί που βρίσκεται στον οφθαλμό του πλησίον σου[24], δηλαδή το ελάχιστο σφάλμα του. Θυμήσου, αγαπημένη μου ψυχή, ότι ο καθένας θα δώσει λόγο για τα δικά του αμαρτήματα στον Κριτή των πάντων. Να φυλάττεις πάντοτε στην μνήμη σου τα βάσανα του Άδη και να βαδίζεις αταλάντευτα τον δρόμο της σωφροσύνης, γιατί όλοι οι αμαρτωλοί και όσοι επιδίδονται σε άνομες πράξεις θα παραδοθούν σε βάσανα ατελείωτα. Να ακολουθείς πάντοτε με συνέπεια τις εντολές του Θεού, προσαρμόζοντας προσεκτικά την ζωή σου σε αυτές. Διαφορετικά δεν υπάρχει σωτηρία, όπως δεν γίνονται καλά όσοι δεν υπακούουν στους γιατρούς. Αυτό μπορεί να το αποδείξει εκείνος που διώχτηκε από την θεία γαμήλια εορτή στο πυρ των βασάνων, επειδή δεν είχε για τον ιερό γάμο

κατάλληλη ενδυμασία[25], υφασμένη από πράξεις σωφροσύνης. Η πίστη, ψυχή μου, μοιάζει με χρυσό αργαλειό που το κάθε ωραίο υφάδι είναι οι καλές πράξεις. Όπως όμως κάθε υφάδι δεν συγκροτεί από μόνο του ένα ωραίο ύφασμα, έτσι και η πίστη χωρίς καλές πράξεις ή οι καλές πράξεις χωρίς ανόθευτη πίστη παραμένουν νεκρές. Όταν λέγει, «*πυρ ήλθον βαλείν επί την γην*»[26], εννοεί ότι ο ζήλος και η θεία φροντίδα για τις σωτήριες εντολές Του εξολοθρεύουν, σαν θεϊκό πυρ, κάθε ακάθαρτο και σαρκικό μιάσμα και γύρω σου ανθίζει η φωτεινή ενδυμασία της αγιότητας, που σε περιβάλλει θαυμάσια. Να επιζητείς, λοιπόν, να καθαρίζεις με αυτό το θεϊκό πυρ όλα τα μιάσματα του σώματός σου και μην παρασύρεσαι από την αίρεση, που ισχυρίζεται ότι μετά τον θάνατο καθαρίζονται στο πυρ τα σαρκικά μιάσματα των αμαρτωλών. Αυτή είναι φοβερή πλάνη και η τελική άβυσσος, όπου οδηγεί η λανθασμένη διδασκαλία του Ωριγένη[27].

**17. Πρβλ. Ματθ. 13, 3-8.**

**18. Πρβλ. Ιω. 17,24.**

**19. Λουκ. 15,7.**

**20. Πρβλ. Ματθ. 22,13. 25,30.**

**21. Πρβλ. Ματθ. 8,12. 13,42,50. 22,13. 24,51. 25,30. Λουκ. 13,28.**

**22. Πρβλ. Λουκ. 18,11-12.**

**23. Πρβλ. Ματθ. 7,3,4. Λουκ. 6,41,42.**

**24. Πρβλ. Ματθ. 7,3-4. Λουκ. 6,41-42.**

**25. Πρβλ. Ματθ. 22,11-13.**

**26. Λουκ. 12,19.**

[paze\_end]

Ο Κριτής ζητά να εισέλθουμε στην βασιλεία των ουρανών όχι με το καθαρτήριο πυρ, αλλά με την «*βία του εαυτού μας*»[28]. Πριν κλείσει η πύλη των ουρανών, ας προσπαθήσουμε να εισέλθουμε από τον στενό δρόμο. Και να θεωρείς, ψυχή μου, ως στενό δρόμο τον εξαναγκασμό του εαυτού σου στην τήρηση των ιερών εντολών, ενώ να θεωρείς ως αυστηρό κλείσιμο της πύλης την μεγάλη μακροθυμία του Θεού ως τον θάνατο. Αν ζούμε δίκαια, η πύλη αυτή θα παραμένει για μας πάντοτε ανοιχτή και θα μας υποδέχεται φιλόξενα. Αλλά, αν ζούμε άνομα και χωρίς μετάνοια, η πύλη θα είναι κλειστή για μας χωρίς έλεος, όταν μας αρπάξει από εδώ ο θάνατος. Αυτό το αυστηρό κλείσιμο της θείας πύλης αποκαλύπτει σαφέστατα το σφάλμα της διδασκαλίας περί καθαρτηρίου πυρός. Αν οι αμαρτωλοί και οι άδικοι, που εγκαταλείπουν την επίγεια ζωή, διατηρούσαν κάποια ελπίδα μετά τον θάνατό τους από το καθαρτήριο πυρ, τότε η πύλη του θείου γαμήλιου παστού δεν θα ήταν

κλειστή για τις παρθένες που δεν πήραν μαζί τους λάδι για τα λυχνάρια τους και δεν θα είχε μείνει στην έσχατη Κρίση για την απολογία ούτε ο κενός λόγος που αποτελεί την πιο ελαφριά από όλες τις αμαρτίες. Οι μωρές παρθένες δεν ζούσαν άσπυτη ζωή με άσκοπα γέλια. Όμως οι μεν πάντοτε πλεονεκτούσαν, ενώ εκείνες έκλαιγαν, και όταν παρακαλούσαν να τους ανοίξουν την πύλη άκουσαν: «*Αμήν λέγω υμίν, ουκ οίδα υμάς*»[29]. Επίσης, δεν θα είχε καταδικασθεί στο αιώνιο πυρ αυτός που έχει αποκαλέσει άφρονα και κενολόγο[30] τον πλησίον του. Με όλα αυτά, ψυχή μου, ο Κύριος μας διδάσκει σαφώς ότι η παρούσα ζωή αποτελεί τον χρόνο των αγώνων για την απόκτηση της αρετής, αλλά και για την εξολόθρευση του κάθε κακού, ενώ μετά τον θάνατο έρχεται αναλόγως το βραβείο η η τιμωρία.

Ευκρινέστερα φανερώνεται αυτό στην θεία παραβολή, όπου ο Κύριος μας διδάσκει με το παράδειγμα του πλουσίου που καίγεται μέσα στο πυρ λόγω της ασπλαγχνίας του, αλλά δεν καθαίρεται και παρουσιάζει τον Αβραάμ που του λέγει: «*Τέκνον, μνήσθητι ότι απέλαβες συ τα αγαθά σου εν τη ζωή σου, και Λάζαρος ομοίως τα κακά*»[31], υπομένοντας με μεγάλη υπομονή πολλές στενοχώριες. Έτσι ο Κύριος έδειξε πως η επίγεια ζωή δόθηκε σε όλους τους ανθρώπους για να αποκτήσουν την αρετή και για να λυτρωθούν από την αμαρτία, όπως αναφέραμε και προγενέστερα, ενώ στην μετά θάνατον ζωή μας αναμένουν βραβείο η βάσανα. Αλλά και σε έναν από τους μεγάλους Πατέρες, όταν προσευχήθηκε να του αποκαλυφθεί ποιά θέση λαμβάνουν μετά τον θάνατό τους οι ψυχές των δικαίων και οι ψυχές των αμαρτωλών, φανερώθηκε άνωθεν ότι οι ψυχές των δικαίων πετούν επάνω ως υψιπετή πτηνά και τις δέχεται μέσα του ο ίδιος ο ουρανός. Αντιθέτως, όσες τελείωσαν την ζωή τους με άνομα έργα γκρεμίζονται στην τρομερή, σκοτεινή και δύσοσμη λίμνη των εγκάτων και ένα πελώριο χέρι τις ρίχνει κάτω στην κόλαση, και δεν υπάρχει το καθαρτήριο πυρ που τις καθαίρει και τις αφήνει να φύγουν από εκεί κεκαθαρμένες στο φως[32]. Και οι δύο τους υπήρξαν μεγάλοι και αξιέπαινοι, και αυτός που αφηγείται και αυτός που το έχει δει νοερά. Ο πρώτος είναι ο πάνσοφος αρχιερέας της Αλεξανδρείας, ο δεύτερος η εξαίσια κεφαλή των ιερών μοναχών[33].

Επομένως μην παρασύρεσαι από τα κούφια λόγια των πλανεμένων λογίων, αλλά, ακολουθώντας το ευαγγελικό δίδαγμα, προσπάθησε με καλά έργα και με δάκρυα ταπεινώσεως να καθαρθείς από το βάρος των πολλών αμαρτιών σου. Γι' αυτό να εκτελείς πάντοτε με ιδιαίτερο ζήλο μέχρι και το τελευταίο «*ιώτα*» τις θείες εντολές του Σωτήρος ημών, αν θέλεις να βρεθείς τότε χωρίς αισχύνη εκ δεξιών του Κυρίου σου. Λέγει ο ψαλμωδός ότι: «*Τότε ου μη αισχυθώ εν τω με επιβλέπειν επί πάσας τας εντολάς σου. Εξομολογήσομαί σοι εν ευθύτητι καρδίας εν τω μεμαθηκέναι με τα κρίματα της δικαιοσύνης σου*»[34]. Όμως, καρδιά αγνή και ενάρετη έχει αυτός που δεν τολμά να περιφρονήσει καμμία από τις εντολές του

Υψίστου, να μην την εκπληρώσει έμπρακτα η να την αλλάξει, αλλά τις εκτελεί όλες με δέος.

Να αποφεύγεις την ολέθρια απραξία και με την εργασία των χεριών σου να διώχνεις τις σκέψεις της θλίψεως. Δεν υπάρχει τίποτα πιο καταστροφικό από την απραξία, και μάλιστα από αυτήν προήλθε κάθε κακό στο γένος μας. Να κάνεις λοιπόν τα πάντα για την Χάρη του Θεού και τα κέρδη που θα βγουν από την εργασία σου να τα δίδεις στους πτωχούς, χωρίς να τα λυπάσαι, και να μην τα φυλάγεις ανόητα για τον εαυτό σου, αν πράγματι επιθυμείς να κληρονομήσεις τον αιώνιο ουράνιο πλούτο. *«Όπου γαρ εστιν ο θησαυρός υμών, εκεί έσται και η καρδιά υμών»*[35], λέγει ο Κύριός μας. Να ζεις από την δίκαιη εργασία σου, όπως εξαρχής το ζήτησε η θεία εντολή του Κυρίου: *«Εν ιδρώτι του προσώπου σου φαγή τον άρτον σου, έως του αποστρέψαι σε εις την γην εξ ης ελήφθης, ότι γη ει και εις γην απελεύση»*[36], και να μη βλέπεις τους χωρικούς που σε βοηθούν, ως αφέντης, αλλά ως μαθητής του Χριστού. Να ζεις σαν τον απόστολο, κερδίζοντας το ψωμί σου με τα δικά σου χέρια[37], αφού προηγουμένως μοιράσεις όλα τα υπάρχοντά σου στους πτωχούς[38], σύμφωνα με την εντολή του Σωτήρος. Να προτιμάς να υπηρετείς τους άλλους, παρά να είσαι αφέντης των άλλων. Επειδή με το πρώτο ανεβαίνεις στα ύψη και με το δεύτερο μοιράζεσαι στα δύο. Αν τακτοποιείς την εργασία που σου ανέθεσαν, σύμφωνα με τις εντολές του Θεού θα είσαι μακάρια· αν όμως παραβείς αυτές τις εντολές, θα καταδικαστείς, όπως και οι παραβάτες του νόμου.

**27. Γίνεται λόγος για την διδασκαλία του Ωριγένους περί αποκαταστάσεως των πάντων, σύμφωνα με την οποία μετά τον θάνατο θα επέλθει η κάθαρση όλων των αμαρτωλών και τελικά θα υπάρξει αποκατάσταση των πάντων στην αρχέγονη παραδείσια κατάσταση των ανθρώπων με την νέα κάθοδο του Χριστού στον κόσμο.**

**28. Βλ. Λουκ 16,16.**

**29. Ματθ. 25, 13.**

**30. Πρβλ. Ματθ. 5, 22.**

**31. Λουκ. 16, 25.**

**32. ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ, Βίος και πολιτεία του οσίου πατρός ημών Αντωνίου συγγραφείς και αποσταλείς προς τους εν τη ξένη μοναχούς παρά του εν αγίοις πατρός ημών... 66, PG 26, 936C-937C.**

**33. Ο αφηγητής είναι ο Μέγας Αθανάσιος, ενώ ο μοναχός που είδε νοερά τα ανωτέρω ήταν ο Μέγας Αντώνιος.**

**34. Ψαλμ. 118, 6-7.**

**35. Ματθ. 6, 21.**

**36. Γέν. 3, 19.**

**37. Πρβλ. Α΄ Κορ. 4,12. Έφ. 4,28.**

**38. Πρβλ. Ματθ. 19,21.**

[page\_end]

Να προτιμάς να είσαι επαίτης, παρά να έχεις άφθονο ασήμι. Αν σε ενοχλούν οι ελλείψεις, να προτιμάς να υποφέρεις και να μην ενοχλείς τους άλλους. Να το έχεις ως κανόνα σου και να μην επιδιώκεις να πίνεις το αίμα των πτωχών, ζητώντας από αυτούς τόκους για το ασήμι που τους δάνεισες. Με το ασήμι δεν ακολουθείς τα ίχνη του ενδεούς Χριστού, ακόλαστη, αλλά τα ίχνη των ανόμων ειδωλολατρών και καλείς επάνω σου την κατάρα του νόμου, μη γενόμενη κληρονόμος του ανεσπέρου φωτός. *«Ου λήψη παρ' αυτού τόκον, ουδέ επί πλήθει· και φοβηθήση τον Θεόν σου, εγώ Κύριος, και ζήσεται ο αδελφός σου μετά σου»*[39]. Και *«επικατάρατος πας άνθρωπος ος ουκ εμμενεί εν πάσι τοις λόγοις του νόμου τούτου ποιήσαι αυτούς· και ερούσι πας ο λαός· γένοιτο»*[40]. Έχεις ακούσει, ψυχή μου, ότι εκείνου που *«εσκόρπισε, έδωκε τοις πένησιν· η δικαιοσύνη αυτού μένει εις τον αιώνα του αιώνος»*[41], και όχι αυτού που δανείζει το ασήμι του με τόκο. Γιατί κλείνεις τα αυτιά σου, σαν κουφός όφης; Αν αληθινά αγαπάς τον εσταυρωμένο Ιησού Χριστό και επιθυμείς να κληρονομήσεις την μακαρία δόξα Του, γίνε πτωχός, να σταυρωθείς μαζί Του και μετάφερε όλες τις επιθυμίες σου στον ουρανό. Για τους συγγενείς, τους γνωστούς και τους φίλους σου να είσαι ξένος, άγνωστος, ανέστιος, σαν να μην έχεις ούτε πατρίδα, ούτε αξίωμα, μήτε αρκετό μυαλό. Να μοιράσεις όλα τα υπάρχοντά σου στους ενδεείς. Να μισήσεις και να αποδιώξεις όλες τις προηγούμενες συνήθειές σου και την επιθυμία κάθε πράγματος που σε ευχαριστεί. Να πεινάς και να διψάς εκουσίως και ακουσίως, να υπομένεις τις θλίψεις, να χαίρεσαι αν φυλακιστείς. *«Εάν εμοί διακονή τις, εμοί ακολουθείτω, και όπου ειμί εγώ, εκεί και ο διάκονος ο εμός έσται»*[42], είπε ο Σωτήρας.

Να αποφεύγεις την απληστία, την οποία ακολουθεί η φοβερή παράβαση της εντολής του Θεού και της αληθείας Του. Να γνωρίζεις ότι το θράσος, οι κακές πράξεις και ο δόλος περιτριγυρίζουν συνεχώς τα τείχη της πόλεως, και γι' αυτό καταποντίζονται οι γλώσσες[43], αφού τις κόβει από ψηλά η θεία ρομφαία. Να αποφεύγεις το κακό της απληστίας, που δημιουργεί τον αντίχριστο, δηλαδή τον εχθρό των ευαγγελικών εντολών. Ο Χριστός, ο Κύριος, όπως έχει γραφεί, ήλθε να λύσει τις ψυχές των πτωχών τις δεμένες με άδικα κέρδη[44], ενώ ο τοκογλύφος, που μαίνεται από την παραφροσύνη του πάθους για τον χρυσό, πάλι τις δένει με τις χειροπέδες των τόκων. Να αποφεύγεις το κακό των τοκογλύφων, που μετατρέπει τον οπαδό τους σε άπιστο και υπηρέτη των ειδώλων[45]. Καθώς δε η



απληστία είναι η απόλυτη υποταγή στα είδωλα, όπως το ακούμε από τον θείο ευαγγελιστή, γι' αυτό φρόντιζε να αποφεύγεις με όλες τις δυνάμεις σου το πάθος της απληστίας. Αν θέλεις να γίνεις μόνιμος κάτοικος, μαζί με τους αγίους που ευαρέστησαν τον Κύριο, στα θεία ύψη και να αγάλλεσαι μαζί τους, τότε να αποφεύγεις αυτήν την βδελυγμία. Ο θείος ψαλμός με τις φωνές των ευσεβών όλης της οικουμένης καταράται τους θαυμαστές της, τους ειδωλολάτρες, και προσεύχεται πάντοτε με μεγάλο ζήλο για τον καταποντισμό τους λέγοντας: «*Καταπόντισον, Κύριε, και καταδίελε τας γλώσσας αυτών*»[46]. Αν πίνεις το αίμα των πτωχών και χαίρεσαι με την απληστία, εξομοιώνεσαι με τα αιμοβόρα θηρία και από ξερά κόκκαλα προσπαθείς να ρουφήξεις το μεδούλι, σαν σκύλος η κόρακας. Σου δόθηκε εντολή, ανόητη, να εργάζεσαι και να τρέφεις τους πτωχούς και όχι να πίνεις το αίμα τους με την απληστία σου· να υπηρετείς τους άλλους και όχι να τους εξουσιάζεις. Γιατί ακονίζεις το μαχαίρι και το στρέφεις στην καρδιά σου; Ο Χριστός, ο Κύριος, αγάπησε μέχρι τέλους την απόλυτη ένδεια, ώστε δεν είχε που να κλίνει την αγία κεφαλή Του[47]. Αντιθέτως εσύ, ακόλαστη, δεν φοβάσαι να τυραννάς αδιάκοπα τους πτωχούς χωρικούς με το κυνήγι του κέρδους; Τι φοβερή παραφροσύνη! Δεν σε κάνει να ντρέπεσαι ο βίος του Χριστού, για τον οποίο καυχάσαι; Πως κατανοείς, ψυχή, τον Χριστό; Η μήπως νομίζεις, ότι Αυτός δεν το προσέχει και δεν θα σου ζητήσει τον λόγο κατά την φοβερή Κρίση; Να τρέμεις την απειλή Του, επειδή Αυτός λέγει: «*ελέγξω σε και παραστήσω κατά πρόσωπόν σου τας αμαρτίας σου*»[48].

Η μήπως νομίζεις ότι με τα ελάχιστα κομμάτια, που δίδεις καμμιά φορά στους πτωχούς που έρχονται στην πόρτα του σπιτιού σου, θα γλυτώσεις μετά τον θάνατό σου την τιμωρία και τα βάσανα στο πυρ, που αξίζουν στην απανθρωπιά σου; Περιφρονείς και εξαπατάς τον εαυτό σου. Βρίσκεσαι μακριά από τον δρόμο που οδηγεί τους δίκαιους στην βασιλεία των ουρανών. Ο άπληστος δεν κληρονομεί την βασιλεία των ουρανών, κηρύττει ο θείος Παύλος, το αλάνθαστο αυτό στόμα του Χριστού[49]. Αν δεν μιμηθείς με τον ζήλο σου αυτόν, που έδωσε τετραπλάσια σε όσους είχε αδικήσει, και αν δεν μοιράσεις, όπως εκείνος, την μισή περιουσία σου στους πτωχούς[50], τότε ο Βασιλέας Χριστός δεν θα έλθει να μείνει στην κατοικία σου και μην ελπίζεις ότι θα ακούσεις από Αυτόν: «*Σήμερον σωτηρία τω οίκω τούτω εγένετο*»[51]. Ελεημοσύνη πρός τους πτωχούς και αγάπη με αγνή καρδιά προς τον Κύριο και όλους τους ανθρώπους, μας ζητάει ο Χριστός-Θεός, και χωρίς αυτά όλα τα άλλα δεν υπάρχει όφελος, ούτε η εγκράτεια από το φαγητό ούτε οι πολύωροι άθλοι της προσευχής. «*Έλεος θέλω και ου θυσίαν*»[52], λέγει. Μπορεί να σε πείσει το παράδειγμα των «*μωρών παρθένων*», που δεν είχαν έλαιο στους λύχνους τους και δεν είχαν κανένα όφελος από τις άλλες αρετές τους, αλλά διώχτηκαν από τον ουράνιο γάμο.

- 39. Λευϊτ. 25,36.**
- 40. Δευτ. 27,26.**
- 41. Ψαλμ. 111, 9.**
- 42. Ιω. 12, 26.**
- 43. Πρβλ. Ψαλμ. 54, 10-11.**
- 44. Πρβλ. Ψαλμ. 71, 14· Λουκ. 4, 18.**
- 45. Εφ. 5, 5.**
- 46. Ψαλμ. 54, 10.**
- 47. Πρβλ. Ματθ. 8,20. Λουκ. 9,58.**
- 48. Ψαλμ. 49, 21.**
- 49. Βλ. Εφ. 5, 5.**
- 50. Πρβλ. Λουκ. 19, 8.**
- 51. Λουκ. 19, 9.**
- 52. Ωσ. 6,6.**

[page\_end]

Να θυμάσαι πάντοτε, ψυχή, τον φοβερό Κριτή, ο οποίος την ώρα της φοβερής Κρίσεως θα πλέξει στεφάνους χαρίζοντας την ατελεύτητη βασιλεία, την ζωή και την ουράνια δόξα στους πτωχούς, που θα στέκονται τότε εκ δεξιών Του, ενώ θα πει φοβερά λόγια σε εκείνους που στέκονται εξ ευωνύμων Του λόγω της ασπλαγχνίας τους προς τους πτωχούς: να εξαφανιστείτε από μένα, καταραμένοι, στο αιώνιο πυρ [53]. Για όλες τις άλλες, καλές και κακές, πράξεις και αυτών και των άλλων δεν μνημονεύεται τίποτα, όχι επειδή αυτές δεν αξίζουν ούτε έπαινο ούτε μομφή, αλλά αυτό δείχνει φανερά, ότι και η αρετή και το κακό συνίστανται περισσότερο στο να δίδει κανείς ελεημοσύνη στους πτωχούς, που ζουν μέσα στις θλίψεις, παρά στο να τους περιφρονεί. Επομένως, μην χαίρεσαι με τους στεναγμούς ή με τις κακοπάθειες των πτωχών, επειδή φοβερός εκδικητής και προστάτης τους είναι ο ίδιος ο Ύψιστος. Πάψε λοιπόν να επιβαρύνεις τους πτωχούς με φόρους και με την απληστία σου. *«Από της ταλαιπωρίας των πτωχών και από του στεναγμού των πενήτων, νυν αναστήσομαι, λέγει Κύριος»*[54]. Να φοβάσαι, ανόητη, να φοβάσαι και να απαλλαγείς από αυτήν την ανόητη συνήθεια, που απέκτησες από παλιά εξαιτίας του ακορέστου πάθους σου για το χρυσάφι. Να αγαπήσεις τους πτωχούς, για να πέσει επάνω σου από ψηλά όχι η οργή του Θεού, αλλά η θεία χάρις. Μην μοιάζεις με τους κηφήνες, που με τα έργα των άλλων γεμίζουν πάντοτε την κοιλιά τους. Εάν μιμείσαι το αξιέπαινο έργο της σοφής μέλισσας, που τρέφεται πάντοτε από την δίκαιη δουλειά της, τότε θα βρεθείς εκ

δεξιών του Κριτή και θα συγκαταλεχθείς μεταξύ εκείνων που στο πρόσωπο κάθε φτωχού ελέησαν τον Κύριο, και όχι μεταξύ όσων πέρασαν από δίπλα Του χωρίς να Του δώσουν βοήθεια.

Οι εντολές του Θεού μοιάζουν με χρυσοκέντητο στέμμα, στολισμένο με πολύτιμα πετράδια. Προσπάθησε λοιπόν να το φέρεις ολόκληρο στον Βασιλέα σου για να βραβευθείς με την ουράνια Χάρη και όχι την οργή. Να ζεις αφιλοκερδώς και να ασκείσαι στην αγαμία, όπως ορίζει ο αγωνοθέτης σου, αν πραγματικά επιθυμείς να γευθείς εκείνο το θείο δείπνο, το οποίο στερήθηκες, αφού έφυγες ανόητα για να πας στο χωριό[55]. Μη σε δελεάζουν οι ακόλαστες και ολέθριες σκέψεις, που σε συμβουλεύουν να έχεις οπωσδήποτε εξασφαλίσει κέρδος, χρυσάφι και κτήματα για τα βαθιά σου γεράματα και τις αρρώστιες. Τι είδους δικαιολογία μπορεί να έχεις, αμαρτωλή, ότι κάποτε δήθεν αρνήθηκες για τον Θεό την δική σου περιουσία, ενώ αποκτάς τις ξένες;

Πέφτεις στις ίδιες ψυχοφθόρες μέριμνες, που τυφλώνουν τα έξυπνα μάτια σου με τις ακολασίες της σάρκας, οι οποίες, σαν αγκάθια, καταπνίγουν ο,τι σπάρθηκε από ψηλά στην καρδιά σου. Επιστρέφεις πάλι στα ίδια πάθη που προηγουμένως καθυπόταξες, αδικώντας έτσι τον εαυτό σου. Κατ' αυτόν τον τρόπο μοιάζεις με εκείνον που τρέχοντας να αποφύγει τον καπνό, εγκλωβίζεται ανόητα από την φωτιά. Να ξέρεις ότι αυτά είναι τα δίχτυα του πονηρού, που σε τυλίγουν με δήθεν δίκαιες μέριμνες και κολακεύοντας την σκέψη σου σε παρασύρουν μακριά από την αγάπη του Θεού και σε μπλέκουν ξανά στα ίδια φρικτά αγκάθια, από τα οποία απομακρύνθηκες, όταν αρνήθηκες αυτήν την ζωή. Μην δένεις πάλι, ψυχή μου, τον εαυτό σου με αυτά τα δίχτυα, για να μην εκδιωχθείς από τον ουράνιο γάμο. Πως θα σε αναγνωρίσουν ότι δέχεσαι τον σταυρό η ότι απαρνείσαι τον εαυτό σου, για να ακολουθήσεις πιστά τα ίχνη του Χριστού, αν πάλι σε παρασύρουν οι μέριμνες για χρυσάφι και απόκτηση περιουσίας; Έχει λεχθεί ότι «ουδείς επιβαλών την χείρα αυτού επ' άροτρον» -ως «άροτρον» εδώ εννοείται η τήρηση των θείων εντολών αρχικά και έπειτα η επιστροφή στις κακές πράξεις της καθημερινής ζωής-« και βλέπων εις τα οπίσω εύθετός εστιν εις την βασιλείαν του Θεού»[56]. Δεν μπορείς, ψυχή, «δυσί κυρίοις δουλεύειν/ Θεώ και μαμωνά»[57], όπως είναι αδύνατον να βλέπεις με τον έναν οφθαλμό σου την γη και με τον άλλο τον ουρανό, αλλά βλέπεις και με τους δύο η προς τα επάνω η προς τα κάτω. Αν αγαπάς τον Χριστό, θα πρέπει να μισήσεις ολοκληρωτικά το χρυσάφι, επειδή είναι μεταξύ τους αντίθετα, όπως η ζωή με τον θάνατο, η όπως το φως με το σκοτάδι. Τι κοινό υπάρχει μεταξύ του Χριστού και του χρυσού; Ο Βασιλέας Χριστός θέλει να βρίσκεσαι ολοκληρωτικά δίπλα Του, να κλαις και να μετανοείς συνεχώς, χωρίς την παραμικρή φροντίδα για τροφή και ενδυμασία. Αφού τα αφήσεις όλα αυτά, ακολούθησέ Τον χωρίς να κοιτάς πίσω, αποθησαυρίζοντας μόνο ένα κέρδος, τον

σταυρό της νεκρώσεως του εαυτού σου· αυτό ζητάει ο Χριστός. Ενώ το χρυσάφι, που σε κυκλώνει από παν-του με τις ψυχοφθόρες μέριμνες, σε κρατάει δέσμιο, όπως ο φοβερός όφις, αναγκάζοντας τον νου σου να χάνει σταδιακά την θέα των ουρανών και των Αγγέλων και την επιθυμία του Θεού. Το σώμα που παχαίνει συνεχώς από τα νόστιμα φαγητά πέφτει σε βαθύ ύπνο, με απαίσιες σαρκικές επιθυμίες και σκέψεις βέβηλες, αλλοίμονο, όχι μόνο κατά την διάρκεια του ύπνου αλλά και την ώρα της αγρυπνίας. Τα μάτια ενός τέτοιου ανθρώπου βλέπουν περιφρονητικά, επειδή η καρδιά του φούσκωσε από ελπίδες μάταιες για πλούτο και κέρδη. Αυτός λογαριάζει πλέον τον εαυτό του μεγάλο και τρανό και όχι τελευταίο από όλους, όπως νόμιζε προηγουμένως. Και σε αυτό αποβλέπει η κάθε πράξη του· επιζητά τους επίγειους επαίνους. Έπειτα, αφού επιτύχει το ζητούμενο, μολοντί προηγουμένως εμφανιζόταν στο πρόσωπό του κάποιο ίχνος υποκριτικής ταπεινοφροσύνης, τώρα την απορρίπτει και αδιάντροπα δείχνει την κρυμμένη μέσα του υπερηφάνεια. Απορρίπτει όμως την θεία διδασκαλία που καταδικάζει τον υπερήφανο δούλο, που είναι κυριευμένος από το πάθος να κυβερνά και να δια-τάζει τους ομοίους του και εξομοιώνεται με τους απίστους και τους ανυπάκουους.

**53. Πρβλ. Ματθ. 25, 34-46.**

**54. Ψαλμ. 11, 6.**

**55. Πρβλ. Λουκ. 14,18.**

**56. Λουκ. 9, 62.**

**57. Ματθ. 6, 24.**

[page\_end]

Λόγω της υπερηφάνειάς του αυτός νομίζει πια ότι ορίστηκε διαχειριστής του νόμου και δεν στηρίζεται σε αυτόν για την δίκαιη διακυβέρνηση των κατωτέρων του. Καυχάται, ανομεί, οργίζεται υπερβολικά, βασανίζει, φυλακίζει, δωροδοκείται, τρώει ασυγ-κράτητα. Όλες οι σκέψεις του ασχολούνται με το χρυσάφι και όλη η μέριμνά του είναι πως να ικανοποιήσει την εξουσία του. Η γλώσσα του είναι λυμένη, χωρίς τα ιερά δεσμά της σιωπής, παν-τοτε ομιλεί με οργή και αγανάκτηση, και στα χείλη του κρέμον-ται όλα όσα λένε οι αισχροί άνθρωποι και οι πόρνες. Και το χέρι του όμως δεν παραμένει άπραγο, αλλά σηκώνει ψηλά το ραβδί και απειλεί να χτυπήσει στις πλάτες τον πτωχό άνθρωπο, ενώ η σκέψη του τυφλώνεται από το πάθος της μάταιης δόξας και της υπερ-ηφάνειας. Πέρα δε από αυτά, κατέστρεψε και την αγαθότητα της ψυχής του, που ήταν γεμάτη πνευματικό πλούτο. Προσπαθεί πλέον να στολιστεί εξωτερικά με πολύχρωμα και μαλακά μεταξωτά υφάσματα, με χρυσό, ασήμι και πολύτιμα μαργαριτάρια, και την ίδια στιγμή κλείνει τα αυτιά του, σαν κουφός όφις, στον θείο λόγο ο οποίος επικρίνει όσους ντύνονται με πολυτελή ενδύματα[58]. Τα χέρια ξεχνά να τα απλώσει για να

δώσει ελεημοσύνη σε όσους πεθαίνουν από την φτώχεια, αλλοίμονο, αλλά μαστιγώνουν αλύπητα τους φτωχούς για να εξοφλήσουν τους υπέρογκους τόκους των χρεών, τους οποίους δεν μπορούν να αποπληρώσουν. Μπορεί να τους στερήσει την ελευθερία τους ή ακόμη, αφού τους πάρει την περιουσία, να τους διώξει από τον τόπο τους με άδεια χέρια. Αν και ελέγχει τα χωριά, δεν φροντίζει τους χωρικούς, όπως τα μέλη του σώματός του, κατά την εντολή του Κυρίου[59]. Αντιθέτως ταλαιπωρεί συνεχώς τους χωρικούς σαν αγορασμένους δούλους με διάφορες βαρείες δουλειές. Αν μάλιστα εκείνοι φταίξουν σε κάτι, αμέσως οργισμένος δένει τα πόδια τους με σιδερένιες αλυσίδες.

Υπερηφανευόμενος για την εξουσία του, χωρίς κανένα φόβο, τρέχει προς το χείλος της αβύσσου, σαν ατίθασο άλογο, που, αφού αποτίναξε το χαλινάρι του, έρριξε με θράσος από την ράχη τον καβαλάρη του και μαίνεται, χλιμντρίζει και κάνει ασυγκράτητα άλματα, έως ότου πέσει, το άτυχο, σε σαρκοβόρα θηρία, που θα το κατασπαράξουν και θα το καταβροχθίσουν.

Έτσι και η ψυχή, που υπερηφανεύεται για τα πολλά αποκτήματά της, διώχνει σταδιακά από την καρδιά της τον φόβο του Θεού. Όταν χάσει τελικά αυτόν τον φόβο, δεν φοβάται πια ούτε το ψέμα ούτε την επιορκία ούτε κάποια ληστεία· φθονεί, οργίζεται, καυχάται τρομερά και χαίρεται πολύ με τις φθοροποιές διχόνοιες. Τρέφεται όπως η βδέλλα με αίμα και πάντοτε παρατηρεί τα αμαρτήματα των άλλων, χωρίς να νιώθει ποτέ τα δικά της. Αν την επαινέσει κανείς χαίρεται, ενώ αν δεν της δώσουν προσοχή, οργίζεται σαν θηρίο και την καταλαμβάνει θλίψη μεγάλη. Περιφρονεί την Αγία Γραφή, που συμβουλεύει να καλούν όχι τους πλούσιους αλλά τους πτωχούς στο τραπέζι τους. Πάντοτε προσ-φέρει άφθονα φαγητά στους πλούσιους, με τους οποίους χαίρεται να συναναστρέφεται, και με τα δύο της χέρια λεηλατεί αλύπητα τις περιουσίες των πτωχών για κάθε είδους απολαύσεις της καρδιάς της. Η ίδια πάντοτε ευφραίνεται με κάθε τρόπο και ενδύεται πανάκριβες ζεστές εσθήτες, ενώ στους άλλους που πεθαίνουν από την πείνα και το κρύο δεν δίνει καμμία σημασία. Τρώει καθημερινά με πολυτέλεια, απασχολώντας ένα ολόκληρο πλήθος από υπηρέτες και δούλους.

Τα λόγια είναι περιττά. Με τις καθημερινές πράξεις σου δείχνεις ότι τις εντολές του Θεού τις θεωρείς κενά λόγια και νομίζεις πως μοναχισμός είναι τα μαύρα ράσα. Λέει αλήθεια όμως εκείνος που είπε για όσους υποκρίνονται τους ευσεβείς πως «*από των καρπών αυτών επιγνώσεσθε αυτούς*»[60]. Και προσθέτει: «*μήτι συλλέγουσιν από ακανθών σταφυλήν η από τριβόλων σύκα; Ιου δύναται δένδρον αγαθόν καρπούς πονηρούς ποιείν, ουδέ δένδρον σαπρόν καρπούς καλούς ποιείν*»[61]. Επομένως, αφού απέρριψε τον φόβο του Θεού και έχασε το φως που ελέγχει τα πάθη της ψυχής, αυτή βλέπει μόνο την εξωτερική ακαθαρσία, που δεν

έχει καμμία σημασία. Καθαρίζει διαρκώς με σαπούνι τα χέρια της, ενώ δεν την απασχολεί καθόλου, ότι λερώνεται συνεχώς από το μίasma της απληστίας. Αν συμβεί κάποτε να τρέξει αίμα από τα δόντια, τότε δεν προσέρχεται στα άγια Μυστήρια. Αλλά την ίδια στιγμή θεωρεί ασήμαντο το ότι η γλώσσα της μολύνεται φοβερά από αναρίθμητες θεομίσητες ύβρεις. Αν συμβεί μέσα στον ύπνο άθελά της να μολυνθεί, τότε σιχαίνεται ακόμη και να αγγίξει το ένδυμά της, ενώ τα νόστιμα φαγητά, τα ποτά και τον πολύωρο ύπνο, που την προκαλούν, τα απολαμβάνει πάντοτε ασυγκράτητα και ακόρεστα. Δεν γεύεται κρασί και λάδι κατά την Τετάρτη και την Παρασκευή, τηρώντας τους κανόνες των Αγίων Πατέρων, αλλά τυραννεί χωρίς τύψεις τους ανθρώπους, πληγώνοντάς τους με αποδοκιμασίες και πρωτάκουστες συκοφαντίες. Με την γλώσσα της ρίχνει άδικο στους ανθρώπους και τους κατηγορεί χωρίς έλεος στα κρυφά, ενώ μπροστά τους υποκρίνεται την φίλη. Επισκέπτεται συχνά τα δικαστήρια για υποθέσεις των χωριών και φιλονικεί έντονα με τους αντιπάλους της. Αν και δεν έχει ισχυρά επιχειρήματα εναντίον τους, επιθυμεί να τους κατηγορήσει. Έτσι ζητεί από τους δικαστές την άδεια να λυθεί η διαφορά στο πεδίο της μάχης δια των όπλων. Είναι γνωστή η εντολή που λέγει να συμφιλιωνόμαστε με τον αντίπαλό μας και να μην αντιστεκόμαστε στον αδικούντα μέχρις εσχάτων, εγκαταλείποντας καθετί δικό μας και λογαριάζοντάς το εντελώς ασήμαντο. Αντιθέτως αυτή μάχεται και με όπλα ακόμη, εναντίον του αντιδίκου της για ένα μικρό κομμάτι γης που αλλοίμονο, πολλές φορές δεν είναι καν δικό της, χωρίς να φοβάται έστω και λίγο ούτε τον Θεό. Δεν φοβάται ούτε τους ίδιους τους μάρτυρες, τις τάξεις των Αγγέλων, ενώπιον των οποίων επέλεξε τον αφιλοκερδή βίο. Δεν τρέμει και δεν αισχύνεται για τις υποσχέσεις, που η ίδια έδωσε στον Θεό. Και, ενώ αμαρτάνει τόσο πολύ, νομίζει ότι εκπληρώνει αρετή μεγάλη. Αυτό δεν είναι παρά απόδειξη άκρας παραφροσύνης. Κάθε αμαρτία είναι φοβερή, αλλά το να καυχάται κανείς για την αμαρτία είναι απόδειξη μεγάλης διαφθοράς.

**58. Πρβλ. Ματθ. 6,29-31.**

**59. Πρβλ. Ματθ. 6,29-31.**

**60. Ματθ. 7,16.**

**61. Ματθ. 7, 16-18.**

[page\_end]

Επειδή είσαι τόσο άχρηστη, ακόλαστη, πότε θα συνέλθεις και θα χύσεις τα σωτήρια δάκρυα της μετανοίας; Πως θα βάλεις μέσα στην καρδιά σου τον φόβο του Θεού και την μνήμη του θανάτου και των βασάνων της κολάσεως; Και πότε θα

αποκτήσεις την αγνή προσευχή, αφού δεν σε αφήνουν να ηρεμήσεις οι αναρίθμητοι πειρασμοί και οι βιοτικές μέριμνες; Πως θα αποκτήσεις πραότητα, ταπεινοφροσύνη και ιερή σιωπή της καρδιάς, αφού συχνά και ασυγκράτητα παρασύρεσαι από την οργή και από τις διαφορές για την γη άλλοτε με τους ίδιους τους αγρότες και άλλοτε με τους γείτονές σου; Και, αν αποδειχθεί ότι αυτοί σε αδίκησαν σε κάτι, προσπαθείς με την σειρά σου να τους προσβάλεις ως εχθρούς. Πως μπορείς να λες ότι είσαι διατεθειμένη να πεθάνεις για τον πλησίον σου, αφού συνεχώς τον βασανίζεις χωρίς έλεος με διάφορα βάρη και με την ψυχοφθόρο τοκογλυφία; Και, αν δεν αποκτήσεις αυτές τις αρετές, θα είσαι καταδικασμένη εις τον αιώνα του αιώνος σε βαθύ σκοτάδι και θα παραδοθείς στα βάσανα της κολάσεως, χωρίς να έχεις κανένα όφελος ούτε από τις συχνές και πολύωρες προσευχές ούτε από το μαύρο ράσο που φοράς. Η προσευχή και το μαύρο ράσο ευχαριστούν τον Θεό και τιμώνται από Αυτόν τότε μόνο, όταν με επιμέλεια και με ακρίβεια εκτελείς όλες τις εντολές Του, όχι όπως νομίζεις εσύ, αλλά όπως ο Κύριος τις παρέδωσε. Αυτός δεν ζητάει τίποτα άλλο, μήτε προσευχές πολύωρες, μήτε εγκράτεια από το φαγητό, παρά μόνο την εκπλήρωση των εντολών Του. Εξάλλου όλες οι προσευχές, οι νηστείες, οι αγρυπνίες και η μόνωση καθιερώθηκαν με μόνο σκοπό την εκπλήρωση των εντολών, μην καυχάσαι λοιπόν για τίποτα από αυτά, αφού αδιαφορείς για την εκπλήρωσή τους. Να επιδιώκεις λοιπόν, επάνω από οποιαδήποτε άλλη αρετή, να φθάσεις σε αυτήν την εκπλήρωση.

Είπε ο Σωτήρας: «*εάν τις αγαπά με, τον λόγον μου τηρήσει, και ο πατήρ μου αγαπήσει αυτόν*»[62]. και επίσης προσέθεσε: «*ου πας ο λέγων μοι Κύριε, Κύριε, εισελεύσεται εις την βασιλείαν των ουρανών, αλλ' ο ποιών το θέλημα του πατρός μου του εν ουρανοίς*» [63]. Εάν όμως εσύ, ακόλαστη, πίνεις το αίμα των πτωχών με την απληστία και τις άλλες αδικίες, αποκτάς, όποτε και όπως θέλεις, άφθονα όλα αυτά που επιθυμείς. Έτσι, ταξιδεύεις στις πόλεις με άλογα καθαρόαιμα, με ένα πλήθος υπηρετών, από τους οποίους άλλοι σε ακολουθούν από πίσω και άλλοι τρέχουν μπροστά με φωνές και μαστίγια για να διώξουν από τον δρόμο σου τον κόσμο, που σε υποδέχεται και δεν σε αφήνει να περάσεις. Τότε νομίζεις ότι με τις πολύωρες προσευχές και με αυτά τα μαύρα ράσα ευχαριστείς τον Χριστό, ο οποίος αγαπά το έλεος περισσότερο από την θυσία[64] και καταδικάζει όποιον αποστρέφεται τον ζητιάνο; Παρασύρθηκες φοβερά και έχεις πλέον χάσει τον ίσιο δρόμο, κτίζοντας σπίτια πάνω στην άμμο και όχι επάνω στην πέτρα την γερή[65], που είναι η έμπρακτη τήρηση όλων των εντολών του Σωτήρος.

Εσύ, ακόλαστη ψυχή μου, απολαμβάνεις, μαζεύοντας πλούτη για τον εαυτό σου κατά τον τρόπο των Εβραίων, για να έχεις τις αποθήκες σου πάντοτε γεμάτες από διάφορα τρόφιμα και εκλεκτά ποτά. Κάθε χρόνο μαζεύεις από τα χωριά σου μεγάλους και πολλούς σωρούς από αγαθά, που για να πάρεις μεγαλύτερο κέρδος

τους φυλάς επίτηδες για τον καιρό της πείνας. Αλλά δεν φοβάσαι καθόλου τον Θεό, που θα καταραστεί όσους αφήνουν τους συνανθρώπους τους να πεθαίνουν της πείνας, κρατώντας το σιτάρι και κάθε είδους φαγώσιμο στην πιο υψηλή τιμή, οδηγημένοι από την επιθυμία του μεγαλύτερου κέρδους[66];

Να αποφεύγεις, ψυχή μου, να μοιάσεις με εκείνον που αποφάσισε να μεγαλώσει τις αποθήκες του, για να μην σε αποκαλέσει ο Θεός άφρονα, όπως και εκείνον [67]. Να μη θέλεις να μοιάζεις με εκείνον τον πλούσιο, που έτρωγε πάντοτε νόστιμα φαγητά και περιφρονούσε τον ζητιάνο. Να μιμείσαι τον σώφρονα Λάζαρο, για να σε δεχθεί και εσένα ο Αβραάμ στους κόλπους του και όχι η άβυσσος του πυρός που καίει αιώνια. Αφού με την μοναχική κουρά υποσχέθηκες στον Κύριό σου να εκπληρώνεις έμπρακτα όλες τις άγιες εντολές Του, προσπάθησε με όλη την δύναμή σου να είσαι υπεράνω κάθε μάταιης φροντίδας αυτής της ζωής σύμφωνα με την κρίση του Βασιλέως Χριστού σου, *«ότι εάν μη περισσεύση η δικαιοσύνη υμών πλείον των γραμματέων και των Φαρισαίων, ου μη εισέλθητε εις την βασιλείαν των ουρανών»*[68]. Αν όμως, ακόλαστη, δεν αποδειχτείς καλύτερη από εκείνους στην αρετή αλλά πολύ χειρότερη, τότε τι περιμένεις;

Αλλοίμονο, τι ντροπή και τι λύπη θα έχεις τότε! Επειδή είναι φανερό ότι η ζωή σου είναι πολύ χειρότερη από την ζωή των Γραμματέων και των Φαρισαίων. Ο υπερήφανος Φαρισαίος δεν ήταν ούτε άδικος ούτε αιμοβόρος, αλλά έδινε στους πτωχούς το ένα δέκατο από τα εισοδήματά του. Αν όμως εμείς λόγω της μεγάλης φιλαργυρίας μας εκμεταλλευόμαστε τα έργα και τους κόπους των άλλων χωρίς έλεος, τότε πως μπορούμε να αποκτήσουμε την αιώνια ζωή και την δόξα, αφού παρανομούμε χειρότερα και από τους Φαρισαίους;

Τέτοιου είδους σκέψεις, ψυχή μου, είναι παιδαριώδεις και ανόητες και αποτελούν φανερή πλάνη των αοράτων εχθρών. Κανείς δεν μπορεί να απαλλαγεί από την ταλαιπωρία του πυρετού, αν δεν ακολουθήσει τις οδηγίες του σοφού ιατρού, όπως ο πηδαλιούχος δεν μπορεί να οδηγήσει στο λιμάνι το πλοίο του χωρίς ούριο άνεμο. Έτσι ακριβώς και η ψυχή, που δεν ξέπλυne με την τήρηση των εντολών του Θεού ο,τι την μιαίνει, δεν μπορεί να φθάσει σε ασφαλές λιμάνι χωρίς να την καθοδηγήσει η Χάρις του Αγίου Πνεύματος.

**62. Ιω. 14, 23.**

**63. Ματθ. 7, 21.**

**64. Πρβλ. Ματθ. 9,13. 12,7.**

**65. Πρβλ. Ματθ. 7,24-27.**

**66. Βλ. Παρ. 11, 26.**



**67. Πρβλ. Λουκ. 12,16-21.**

**68. Ματθ. 5, 20.**

[page\_end]

Αγαπημένη μου ψυχή, μας δόθηκε άνωθεν η υπόσχεση για τον ουρανό, όπου τελείται εορτή και ιερή γλυκεία ψαλμωδία των πρωτοτόκων[69] και οι νοητές τάξεις των Αγγέλων λάμπουν με φως. Γι' αυτό πρέπει να ενδυθούμε την κατάλληλη ενδυμασία, την υφασμένη από τις θεάρεστες πράξεις και αρετές. Και από κάτω πάλι η γη με το ορθάνοιχτο στόμα της μας δείχνει τον σκοτεινό πυθμένα της κολάσεως και μας απειλεί με το ατελεύτητο πυρ της γεέννης, αν δεν ζούμε την ζωή μας σύμφωνα με τους κανόνες της ευσεβείας. Να φοβηθούμε λοιπόν αυτά που βρίσκονται από κάτω και να αναζητήσουμε σταθερά τα υψηλά, μέχρι να ανεβούμε εκεί. Να η τρίποδη[70] και ολοστρόγγυλη τράπεζα[71] και επάνω της το χρυσό ποτήρι[72] γεμάτο ουράνιο νέκταρ[73]. Αν θέλεις, ψυχή, να τα γευθείς και να απολαύσεις την θεία Χάρη, τότε κλείσε μέσα στην καρδιά σου τις τρεις αυτές αρετές που στηρίζουν την τράπεζα. Κάθε μια έχει απαραίτητα ανάγκη από τις δύο άλλες, ώστε, αν αφαιρέσεις την μία απ' αυτές, οι άλλες δύο να είναι άχρηστες. Προσπάθησε, λοιπόν, με την πιο θερμή επιθυμία να αποκτήσεις την μεγαλύτερη από αυτές[74]. Επειδή χωρίς την αγάπη, όλα τα άλλα αποδεικνύονται άχρηστα, δηλαδή η μετακίνηση βουνών, η γνώση των ανθρωπίνων γλωσσών αλλά και των Αγγέλων ακόμα, η προσφορά προς τους ενδεείς, μέχρι και η παράδοση του σώματός μας στην φωτιά[75].

Απαρνήθηκες εντελώς τον εαυτό σου και δήλωσες ξένη για όλη αυτήν την μάταιη ζωή. Γι' αυτό να μην απολαμβάνεις ούτε το νόστιμο φαγητό ούτε την δόξα ούτε τον πλούτο ούτε την φιλία με τους ευγενείς. Όποιος τον αρνήθηκε αμέσως με την ανάργυρη ζωή του, τα δάκρυα, την σιωπή, τις προσευχές, τις αγρυπνίες και την ανάγνωση των ιερών βιβλίων, τρεφόμενος νοερά από την αγαθότητα του Θεού, χαίρεται, επειδή πάντοτε είναι πλήρης της θείας αγαλλιάσεως.

Να σε τι συνίσταται η ζωή των οσίων παρθένων ανδρών! Να ο πλούτος τους! Να η αληθινή δόξα και χαρά τους! Σε αυτό συνίσταται η εκατονταπλάσια ανταμοιβή τους, που αποτελεί τρόπον τινά αρραβώνα των μελλόντων αγαθών και όχι στην συνεχή απόκτηση των φθαρτών περιουσιών, όπως θεωρούν λανθασμένα οι υπηρέτες και οι λάτρεις του χρυσού. *«Ουδείς δύναται δυσί κυρίοις δουλεύειν»*, είπε ο Κύριος. *«Ου δύνασθε Θεώ δουλεύειν και μαμωνά»*[76]. Εάν κάποιος επιθυμεί να γευθεί αυτό το θείο δείπνο με τους οσίους, τότε, όταν τον καλέσουν, να μην αρνηθεί ανόητα να παρευρεθεί ούτε λόγω της περιουσίας του, ούτε λόγω του ζεύγους των βοδιών που αγόρασε, ούτε λόγω του γάμου του[77]. Αν όμως αρνηθεί

εξαιτίας κάποιου από αυτούς τους λόγους, τότε ας γνωρίζει αληθινά πως θα απολέσει την θεϊκή ευωχία.

Γι' αυτό να αποφεύγεις την επικοινωνία με αυτούς που σκέπτονται κοσμικά· να αγαπήσεις την σιωπή που σε ενώνει εύκολα με τον Θεό. Να χαίρεσαι, όταν υφίστασαι ατιμία και να υπομένεις με ανδρεία τις ύβρεις, ανταποδίδοντας στους υβριστές σου προσευχές. Εάν κάποιος έτσι πράττει, θα είναι παράφρων για τους ανθρώπους, αλλά αρεστός στον Θεό, έχοντας κρυμμένη στην καρδιά του την σοφία. Να αποκτήσεις και την ταπεινοφροσύνη, που είναι ο σταθερός και αδιαμφισβήτητος θησαυρός των αρετών. Όχι όμως την ταπεινοφροσύνη εκείνη που συνήθως εκδηλώνεται ψευδώς με μετάνοιες, σιωπηλή ομιλία, σεμνή ενδυμασία και εξωτερικά ελκυστική και ευειδή μορφή του σώματος.

Επί πλέον, να μην φανερώνεις καθετί όμορφο και υψηλό, με το οποίο αγάλλεται ο Βασιλέας των ουρανών, και μάλιστα να κρύβεις μέσα στην καρδιά σου τον φόβο του Θεού και να χύνεις ασταμάτητα θερμά δάκρυα. Επίσης να κατηγορείς τον εαυτό σου πάντοτε για καθετί και να θεωρείς τον εαυτό σου άνυδρη γη και στάχτη[78]. Να δείχνεις τις πράξεις σου στον Έναν και μόνο ο οποίος γνωρίζει όλα τα μυστικά. Να στηλιτεύεις τις αμαρτίες σου χωρίς δισταγμό μπροστά στους ανθρώπους και να αποδέχεσαι κάθε μομφή τους ως έπαινο. Να αποφεύγεις πάντοτε την διαμονή στις πόλεις. Να χαίρεσαι τις αχανείς ερήμους, να εχθρεύεσαι πάντοτε μόνο τα ολέθρια δαιμόνια και να χαίρεσαι εξίσου για όλους τους πιστούς. Προσπάθησε να αποκτήσεις αυτόν τον ψήνα[79], αυτόν τον θεϊκό ψήνα, που θα ωριμάσει τα πνευματικά έργα σου. Γέμισε τα πανιά σου με την απαλή πνοή του Ζεφύρου, πραγματοποιώντας το πολυτάραχο και μοναχικό ταξίδι σου. Η ταπεινοφροσύνη μοιάζει με την δροσερή αύρα που μας οδηγεί στο λιμάνι. Εάν αυτή σε κυβερνά προσεκτικά, θα αποφύγεις εύκολα τα δίχτυα του εχθρού. Αφού την αποκτήσεις με την Χάρη του Αγίου Πνεύματος σαν τις νοερές «*πτέρυγες περιστεράς περιηργυρωμένοι, και τα μετάφρενα αυτής εν χλωρότητι χρυσίου*»[80], θα πετάξεις με αγαλλίαση από την γη προς τις ουράνιες κατοικίες.

Επομένως, αν πράγματι επιθυμείς να αποκτήσεις αυτά που σου ανέφερα και όχι μόνο να ομιλείς γι' αυτά με μάταιους λόγους, τότε θα πρέπει αυτό που διδάσκεις να πράττεις, για να είσαι ευπρόσδεκτη στην βασιλεία των ουρανών.

### **Το ακόλουθο λέγεται από τον ίδιο τον Λόγο**

Αν κάποιος πιστεύει βαθιά μέσα του, με ειλικρίνεια και όχι υποκριτικά, στην ευσέβεια και την αγνότητα, αν είναι ξένος στην κακοπιστία, στην κάθε διπροσωπία, την ματαιοδοξία και την ύβρη, και επιθυμεί πάντοτε να διακρίνεται με τον μεγαλύτερο ζήλο για τον Χριστό, από τον οποίο δεν υπάρχει τίποτα υψηλότερο

ανάμεσα σε όλα τα ένδοξα, ούτε στην γη, ούτε στον ουρανό, τότε αυτός θα με δεχθεί με χαρά και θα καταγράψει μέσα στις σκέψεις του αυτήν την σεμνή διδασκαλία και αυτές τις άτεχνες ομιλίες, οι οποίες όμως κρύβουν καλό περιεχόμενο. Πάντως οι σοφοί πρέπει να τις προσέχουν πάρα πολύ, αν επιθυμούν να έχουν πάντοτε γραπτός το ωφέλιμο και όχι να το ακούνε με την άκρη του αυτιού τους. Το κυπαρίσσι φυτρώνει ίσια προς τα επάνω, αλλά είναι ευχάριστο μόνο στα μάτια. Αντίθετα, η συκιά, ακόμη και αν είναι περιτριγυρισμένη με μυτερά κλαδιά στο κατώτερο μέρος της, γλυκαίνει τον λαιμό μας με τους καρπούς της που στάζουν μέλι.

**69. Επεξήγηση του αγίου Μαξίμου: «Πρωτοτόκους η Αγία Γραφή αποκαλεί όλους τους αγίους γενικώς, τους εκλεκτούς και ευάρεστους στον Θεό. Έτσι και σε μας ο πρωτότοκος υιός έχει προτερήματα έναντι των άλλων αδελφών».**

**70. Ως καθιερωμένη από την Αγία Τριάδα και κατέχουσα τρεις αρετές, την πίστη, την ελπίδα και την αγάπη.**

**71. Ως τράπεζα νοείται ολόκληρο το μυστήριο της πίστεως.**

**72. Ως χρυσό ποτήρι νοούνται τα χαρίσματα του Αγίου Πνεύματος.**

**73. Δηλαδή το ποτό που χαρίζει την αθανασία.**

**74. Εννοεί την αγάπη.**

**75. Πρβλ. Α΄ Κορ. 13,1-3.**

**76. Ματθ. 6, 24.**

**77. Πρβλ. Λουκ. 14, 18-20.**

**78. Πρβλ. Γέν. 18,27. Ίωβ 30,19. 42,6. Σοφ. Σειρ. 10,9. 17,32. 40. 3.**

**79. Ο Ησύχιος στο λήμμα ψηνίζων γράφει: «Εστι δε ο ψην είδος ζώου όμοιον κώνωπι, ο εισδύεται εις τους ολύνθους των σύκων και πεπαίνει (ωριμάζει) αυτούς».**

**80. Ψαλμ. 67, 14.**